

Beleidscontext

Gendergelijkheid is een fundamenteel beginsel dat een integraal onderdeel van de mensenrechten vormt en een voorwaarde is om mensenrechten voor alle mensen toepasbaar en beschikbaar te maken. In de Verklaring en het actieprogramma van Wenen worden „de mensenrechten van vrouwen en meisjes” beschreven als „een onvervreemdbaar, integraal en ondeelbaar onderdeel van de universele rechten van de mens”. De verklaring verzoekt voorts in alle activiteiten van de Verenigde Naties rekening te houden met de vrouwenrechten. Daarmee samenhangend zijn deze rechten in meerdere internationale en Europese wetgevingsinstrumenten aan de orde gesteld en uiteengezet.

Internationale mensenrechteninstrumenten en -wetgeving

- Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van discriminatie van vrouwen (CEDAW), waarin de vrouwenrechten worden gedefinieerd als mensenrechten.
- VN-Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap (2007), het enige internationale mensenrechteninstrument dat de EU heeft geratificeerd.

Mensenrechteninstrumenten en -wetgeving van de Europese Unie

- Verdragen van de Europese Unie, bv. Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie (VWEU) (2009 herschikking), dat het beginsel van gelijkheid en de verplichting van de EU om ongelijkheden op te heffen opnieuw bevestigt en de lidstaten wederom verzoekt discriminatie te bestrijden wanneer ze beleid vaststellen en uitvoeren.
- Het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie (2000), dat het algemene wetgevingskader voor mensenrechten in de EU versterkt, het beginsel van gendergelijkheid vaststelt en discriminatie verbiedt, en dat voor alle personen het recht op een doeltreffende voorziening in rechte en op een onpartijdig proces waarborgt.
- Richtlijnen van de Europese Unie betreffende gebieden zoals de toepassing van het beginsel van gelijke kansen en gelijke behandeling van mannen en vrouwen in arbeid en beroep (2006/54/EU), inzake de bewijslast in gevallen van genderspecifieke discriminatie (97/80/EG), de rechten van slachtoffers van strafbare feiten, de begrippen „genderspecifiek geweld” en „geweld in intieme relaties” (2012/29/EU).

- Strategie voor de gelijkheid van vrouwen en mannen 2010-2015, die de lidstaten aanmoedigt om in wetgeving en beleid rekening te houden met de verschillende behoeften van vrouwen (met inbegrip van intersectionele ongelijkheden), waarbij het standpunt wordt ingenomen dat geweld tegen vrouwen een mensenrechtenschending is.
- Europees Pact voor gelijkheid van vrouwen en mannen 2011-2020, dat de lidstaten oproept om de noodzakelijke stappen te nemen om discriminatie te bestrijden in verschillende sferen van het sociale leven.
- Europese strategie inzake handicaps 2010-2020.
- EU-kader voor de nationale strategieën voor integratie van de Roma voor 2020.
- Kaderbesluit 2002/629/JBZ van de Raad van 19 juli 2002 inzake bestrijding van mensenhandel.

De strategische doelstellingen van het actieprogramma van Peking en de EU-indicatoren

- I.1.** De mensenrechten van vrouwen bevorderen en beschermen door de volledige uitvoering van alle mensenrechteninstrumenten, en wel in het bijzonder het Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van discriminatie van vrouwen (CEDAW).
- I.2.** Gelijkheid en non-discriminatie in het recht en in de praktijk waarborgen.
- I.3.** Mensen in staat stellen kennis te nemen van hun rechten (d.w.z. de positie van vrouwen versterken ten aanzien van juridische kwesties)

Alle lidstaten hebben het Verdrag CEDAW geratificeerd en zijn dus juridisch gehouden CEDAW uit te voeren volgens het zorgvuldigheidsbeginsel. Als onderdeel van deze verplichting dienen de lidstaten regelmatig nationale rapportages in over de genomen maatregelen bij het Comité voor de uitbanning van discriminatie van vrouwen (CEDAW-Comité), dat deze rapportages analyseert en specifieke aanbevelingen geeft. Deze worden aangevuld door schaduwrapportages die worden samengesteld door het maatschappelijk middenveld in de respectievelijke landen. Bovendien stelt de Europese Commissie jaarrapportages op over gelijkheid tussen vrouwen en mannen. Tot op heden is het domein van de mensenrechten nog niet op EU-niveau beoordeeld in het kader van het monitoringproces van het actieprogramma van Peking.

Bevindingen van EU-brede gegevens

Antidiscriminatiewetgeving moeilijk om te zetten en uit te voeren

Volgens het netwerk van juridisch deskundigen van de Europese Commissie is de tenuitvoerlegging van gendergelijkheidsrichtlijnen in sommige gevallen beperkt. Zo hindert de grotendeels genderneutrale formulering van wetgeving de tenuitvoerlegging van gendergelijkheid, zoals ook het voorkomen van stereotypen binnen wetgevende en gerechtelijke instellingen dat doet. Evenzo had gemiddeld slechts 22 % van de burgers in de EU-27 in 2012 het gevoel dat hun respectievelijke overheden alle vormen van discriminatie doeltreffend aanpakten.

Structurele en institutionele belemmeringen voor vrouwen inzake de toegang tot het recht

Vrouwen hebben te maken met specifieke structurele en institutionele belemmeringen bij het verkrijgen van toegang tot het recht. Deze problemen kunnen verband houden met de kosten van gerechtelijke procedures. Daarnaast is er bij rechtbanken en de politie gebrek aan kennis over geweld tegen vrouwen. Gebrek aan coördinatie tussen justitiële en strafrechtelijke instellingen maakt dat vrouwelijke slachtoffers van geweld opnieuw hun verhaal moeten vertellen en een medisch onderzoek nogmaals moeten ondergaan tijdens onderzoeksprocedures en bewijsvergaring. Door deze lange juridische procedures en secundaire victimisatie, alsook de sociale druk, kunnen vrouwen ontmoedigd worden om aangifte te doen.

Andere redenen die vrouwen ervan weerhouden steun te zoeken zijn stereotype beeldvormingen

ondervertegenwoordiging van vrouwen bij de politie en het gerechtelijk apparaat, wat de kwaliteit van de dienstverlening aan vrouwen en mannen aantast. Traditionele attitudes en overtuigingen die verband houden met genderstereotypen kunnen leiden tot gendervooroordelen bij rechtbanken, waarvan is vastgesteld dat deze een van de oorzaken zijn van het lage aantal rechtszaken dat leidt tot een veroordeling en van de hoge uitval die wordt geregistreerd.

Het ontwikkelen van gegevens en onderzoek op nationaal en Europees niveau zou kunnen bijdragen aan het identificeren en beter beoordelen van de belemmeringen waar vrouwen mee te maken hebben.

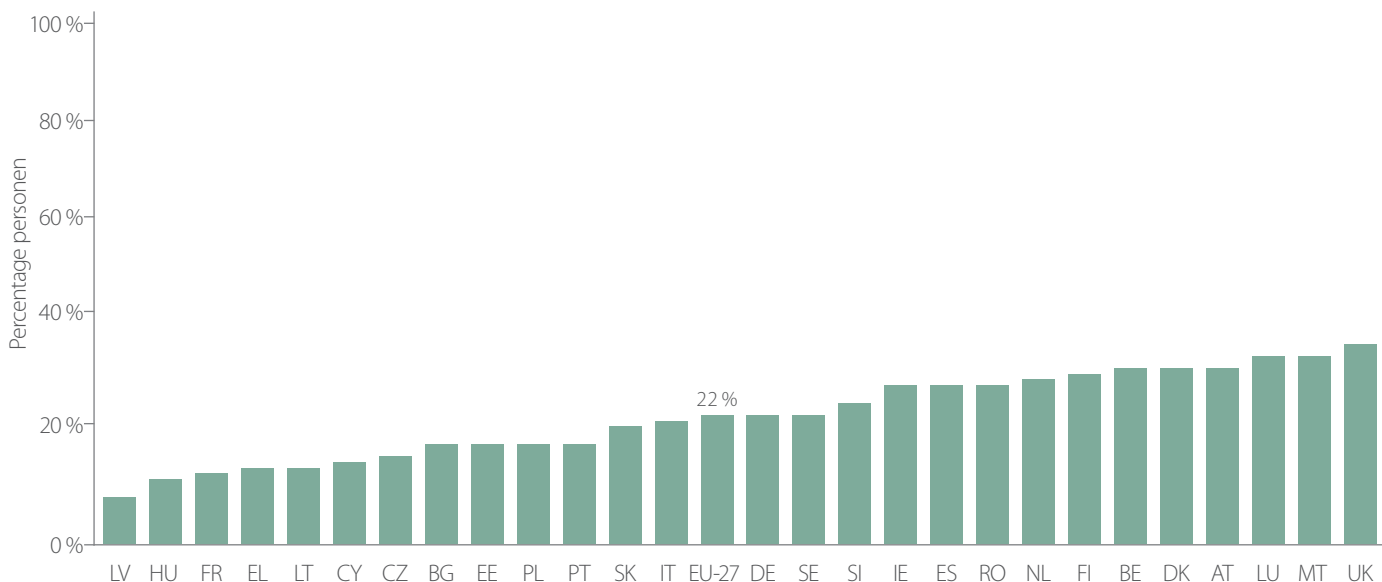
Vrouwen uit verschillende groepen staan voor verschillende uitdagingen wanneer zij hun rechten uitoefenen

Vrouwen vormen geen homogene groep, en juridische, institutionele, structurele, sociaal-economische en culturele factoren kunnen de toegang van sommige vrouwen tot het recht verder hinderen. Vrouwen kunnen te maken hebben met meerdere vormen van discriminatie tegelijk. Volgens het concept van „intersectionaliteit” ervaren vrouwen discriminatie op meerdere gronden tegelijk eerder als een vermenigvuldiging dan als een optelsom, omdat ervaringen met discriminatie onscheidbaar en complex zijn.

Het beoordelen van intersectionele discriminatie is moeilijk, vooral wanneer het gaat om sekse

Intersectionele discriminatie is een complex begrip, moeilijk te definiëren en daardoor in de rechtsstelsels van de lidstaten verschillend ten uitvoer gelegd. Volgens het vergelijkbaarheidsbeginsel moet zowel in het Europese als in

PERCENTAGE PERSONEN DAT DENKT DAT DE IN HUN LAND GELEVERDE INSPANNINGEN OM ALLE VORMEN VAN DISCRIMINATIE TE BESTRIJDEN VOLLEDIG DOELTREFFEND ZIJN, 2012

Bron: Speciale Eurobarometer 393, Discriminatie in de EU in 2012

het nationale recht een referentiegeval worden vastgesteld om te beoordelen of een persoon is gediscrimineerd. Met name wanneer er sprake is van intersectionaliteit, zijn geschikte vergelijkingen moeilijk te vinden, waardoor het non-discriminatiebeginsel in de praktijk wordt beperkt.

Migranten (vluchtelingen, asielzoekers en ongedocumenteerde vrouwen)

De meeste lidstaten verlenen een tijdelijk verblijfsrecht wanneer er bewijs van een regulier arbeidscontract is. Migrantenvrouwen werken echter vaak in niet-gereguleerde sectoren en in de informele economie. Bovendien worden grotendeels genderblinde wetten inzake verblijf en arbeid nog steeds gekoppeld aan de gezinsstatus. Vrouwen die het land binnenkomen als echtgenote van een mannelijke werknemer, zijn constant afhankelijk van het voortbestaan van hun relatie, wat het voor hen bijzonder moeilijk maakt om steun te zoeken bij het strafrechtstelsel wanneer zij bijvoorbeeld te maken krijgen met genderspecifiek geweld. Toegang krijgen tot rechtsmiddelen is met name moeilijk voor ongedocumenteerde migrantenvrouwen, omdat zij mogelijk bang zijn om te worden gecriminaliseerd wanneer ze toegang vragen tot het rechtstelsel. Met name slachtoffers van mensenhandel en gedwongen prostitutie hebben hiermee te maken.

Vrouwen uit een minderheidsgroep

Vrouwen uit minderheidsgroepen (bv. etnisch, linguïstisch of religieus) hebben een beperkte toegang tot het recht doordat zij een hoger risico op armoede en sociale uitsluiting lopen. Problemen en belemmeringen waar vrouwen uit etnische minderheden mee te maken krijgen op de arbeidsmarkt, worden door de lidstaten echter niet aangepakt, ook al zijn de meeste lidstaten afhankelijk van grotere deelname aan de arbeidsmarkt om hun pensioen- en socialezekerheidsstelsels op peil te houden.

Romavrouwen

De Romabevolking vormt de grootste etnische minderheidsgroep van de EU, met naar schatting 6 miljoen personen. De term „Romabevolking” wordt op beleidsniveau algemeen gebruikt, maar maskeert de diversiteit binnen de groep. Romavrouwen ervaren enkele van de meest uitgesproken vormen van marginalisatie en discriminatie en ze worden er vaak van weerhouden het publieke domein te betreden door hun verplichtingen in de privésfeer en aanhoudende traditionele waarden met betrekking tot de rol van vrouwen in hun gemeenschappen.

Vrouwen met een handicap

Vrouwen en meisjes met een handicap vormen 16 % van de totale vrouwelijke bevolking in de EU. Vrouwen met een handicap lopen een 0,5 tot 10 keer zo hoog risico te worden gediscrimineerd als vrouwen zonder handicap.

Lesbische of biseksuele vrouwen en transgenders

Lesbische en biseksuele vrouwen en transgenders lopen een hoger risico te worden gediscrimineerd op grond van hun sekse dan homoseksuele en biseksuele mannen.

Oudere vrouwen

Vrouwen ouder dan 65 jaar hebben nog steeds te maken met specifieke en substantiële discriminatie – wat betreft hun toegang tot arbeid of in het eisen van genoegdoening, in het krijgen van toegang tot rechtbanken en politiebureaus – omdat zij zich niet altijd bewust zijn van de beschikbare dienstverlening en zichzelf mogelijk niet als slachtoffer zien.

Nuttige initiatieven:

Respect voor de mensenrechten van vrouwen en gelijke behandeling zijn onderdeel van de activiteiten van meerdere mensenrechtenorganisaties in de lidstaten en op EU-niveau. Het Estse mensenrechtencentrum voert in 2012-2015 het project „Netwerk gelijke behandeling” uit dat gelijke behandeling bevordert evenals betere bescherming tegen discriminatie, door netwerken en samenwerking tussen maatschappelijke organisaties en strategische pleitbezorging. Het Deense Instituut voor de Mensenrechten (DIHR) publiceert statusrapporten over essentiële mensenrechtenvraagstukken in Denemarken. Het statusrapport van het DIHR voor 2013 richt zich op gendergelijkheid in Denemarken. De afdeling voor gelijke behandeling van het DIHR werkt bovendien aan de ontwikkeling van methoden voor de bevordering van gelijke behandeling en non-discriminatie; enkele toolkits die op dit gebied zijn ontwikkeld, zijn het „diversiteitswiel”, het „diversiteitslab” (voor de private sector) en het „gelijkheidslab” (voor gemeenten).

VORDERINGEN EN KNELPUNTEN IN AANDACHTSGEBIED I: MENSENRECHTEN VAN VROUWEN

VORDERINGEN

- Het belang van het waarborgen van gelijke toegang tot het recht wordt erkend als een fundamentele kwestie.
- De noodzaak tot bestrijding van meervoudige of intersectionele discriminatie wordt door een aantal lidstaten erkend.
- De noodzaak vrouwelijke slachtoffers van geweld te ondersteunen wordt steeds breder erkend en heeft in enkele lidstaten geleid tot vooruitstrevende maatregelen en ondersteuningsmechanismen.

KNELPUNTEN

- Vrouwen en mannen kunnen niet gelijkwaardig gebruik maken van hun rechten.
- Vrouwen ervaren institutionele, economische en culturele belemmeringen bij het verkrijgen van toegang tot het recht.
- Voor vrouwen die deel uitmaken van specifieke groepen, is het bijzonder moeilijk om gelijke toegang tot het recht te krijgen.
- Vrouwelijke slachtoffers van geweld hebben nog steeds te maken met substantiële belemmeringen wanneer ze verhaal halen.
- Er zijn geen vergelijkbare gegevens of indicatoren ontwikkeld om de voortgang van de lidstaten op dit aandachtsgebied te beoordelen.

De koers voor de EU

- Ontwikkelen van indicatoren om de voortgang van de lidstaten op het aandachtsgebied van de mensenrechten van vrouwen te beoordelen.
- Belemmeringen aanpakken waar vrouwen, en in het bijzonder slachtoffers van geweld, mee te maken hebben zodra ze verhaal halen wanneer hun rechten zijn geschonden.
- Gelijke toegang tot het recht voor alle vrouwen waarborgen, door economische, culturele en (genderspecifieke) institutionele belemmeringen weg te ruimen als een noodzakelijke voorwaarde voor mensenrechten van vrouwen.
- Maatregelen ontwikkelen om te waarborgen dat vrouwen en mannen gelijkwaardig gebruik kunnen maken van hun mensenrechten, om meervoudige discriminatie en intersectionaliteit aan te pakken en om de specifieke problemen van vrouwelijke slachtoffers van geweld aan de orde te stellen.

Europäisches Institut für Gleichstellungsfragen (EIGE)

Das Europäische Institut für Gleichstellungsfragen (EIGE) ist das EU-Kompetenzzentrum für Gleichstellungsfragen. Das EIGE unterstützt politische Entscheidungsträger und alle relevanten Einrichtungen in ihren Bemühungen zur Verwirklichung der Gleichstellung von Frauen und Männern in Europa und darüber hinaus, indem es spezifisches Fachwissen sowie verlässliche und vergleichbare Daten zur Gleichstellung in Europa bereitstellt.

Weitere Informationen: <http://eige.europa.eu>

Das Ressourcen- und Dokumentationszentrum (RDC) des Europäischen Instituts für Gleichstellungsfragen (EIGE) ist ein innovatives und praktisches Instrument, das dabei hilft, wichtige Ressourcen zur Geschlechtergleichstellung zu identifizieren und unter den an der Gleichstellungspolitik und -praxis interessierten Personen erleichtert und einen Online-Bereich für Diskussionen und Debatten bietet.

Weitere Informationen: <http://eige.europa.eu/content/rdc>

Kontakt:

Europäisches Institut für Gleichstellungsfragen
Gedimino pr. 16, LT-01103 Vilnius, LITAUEN
Tel. +370 521574-44/00

facebook.com/eige.europa.eu

twitter.com/eurogender

youtube.com/eurogender

<https://eurogender.eige.europa.eu>

ISBN 978-92-9218-646-3

doi:10.2839/995776

MH-04-15-022-NL-N